

AKADEMİK MAKALE BAŞLIKLARININ DİL BİLİMSEL ANALİZİ

Şahru PİLTEN UFUK*

Öz: Başlık okuyucunun dikkatini çeken, içerik hakkında okuyucuyu bilgilendiren ve okuyucunun yazıyı okuyup okumayacağına karar vermesini büyük ölçüde etkileyen bir unsurdur. Bu özelliğinden ötürü Batı literatüründe son 20 yılda -akademik dergi sayısının giderek artmasına paralel olarak- başlıklarla ilgili çalışmalar da çoğalmıştır. Bu doğrultuda günümüzde metin dil biliminin alt dalları arasında "başlık bilimi"ne de yer verilmesi düşüncesi dile getirilmektedir. Bununla birlikte başlıklar Türk literatüründe fazla çalışılmış konulardan biri değildir. Bu konuda yapılmış olan çalışmalar metin yazım kuralları genelinde değerlendirilebilir. Bu çalışmada ise var olan bu boşluğu doldurmak amacıyla başlıklar dil bilimsel açıdan ele alınmıştır. Bu doğrultuda akademik makalelerde yer alan başlıklar, (i) uzunluk, (ii) metin düzenlemesi, (iii) tür ve (iv) noktalama kullanımları üzere dört ayrı açıdan incelenmiştir.

Anabtar Kelimeler: Makale başlıkları, başlık uzunlukları, başlık türleri, metin düzenlemesi, başlıklarda noktalama

A Linguistic Analysis of the Academic Article Titles

Abstract: The title of an article is the element that captures the reader's attention, informs the reader about the content, and greatly influences the reader's decisions about reading the text or not. Because of this feature particularly in the last 20 years in Western literature - in parallel with the increasing number of academic journals - there have been more studies on the titles. Nowadays, some linguistics are told about "titleology" as a lower branch of text linguistics. However, they are not studied much in Turkish context. The previous studies in this context have evaluated the titles in terms of text writing rules. In this present study, the titles were investigated from a linguistic point of view in order to fill this gap. In this respect, the titles of the academic article have been examined from four different perspectives: (i) length, (ii) textual organization, (iii) types and (iv) punctuation.

Keywords: Article titles, title length, title types, textual organization, punctuation in titles

Giriş

Başlık okuyucunun dikkatini çekerek makaleyi okuyup okumayacağı hususunda vereceği kararı etkileyen önemli bir unsurdur. Bu açıdan nasıl bir makale yazılacağı hakkındaki pek çok yayında başlık "bir bilimsel makalenin en önemli kısmı" olarak tanımlanır ve "en çok okunan bölümü" olarak görülür (Jamali ve Nikzad 2011). Başlık okuyucuyu makalenin içeriği hakkında bilgilendirir ayrıca veri bankası dizinlemesinde ve referans amaçlı olarak kullanılır.

Dünyada hakem incelemesinden geçmiş makale sayısı yıllık 1,5 milyona ulaşmaktadır (Biswas ve Kirchherr 2015). Yayınların nicelik açısından çokluğu okuyucuların araştırma konusu dâhilindeki bütün makaleleri okuyarak ve birebir inceleyerek aralarından bir seçim yapmasını engellemektedir. Araştırmacılar arama motorlarının kendilerine önermiş olduğu binlerce yayın arasında ilk seçim ölçütü olarak makale başlıklarını kullanmaktadır. Yayınların ulaşılabilirliğe/seçilebilirliğe olumlu ya da olumsuz etki yapma gücü akademik camiada başlıklara verilen önemi arttırmaktadır.

* Yrd.Doç. Dr. Sakarya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sakarya/TÜRKİYE. E-posta: sahrupiltenufuk@sakarya.edu.tr. ORCID ID: 0000-0002-5548-508X

Başlıklar Türk literatüründe fazla çalışılmış konulardan biri değildir. Bu konuda yapılmış olan çalışmalar metin yazım kuralları genelinde değerlendirilebilir. Bununla birlikte yukarıda belirtildiği gibi akademik ve teknolojik gelişmeler günümüzde makale başlıklarını daha derin bir şekilde analiz edilmesi gereken bir konu hâline getirmiştir. Bu yönüyle çalışmamızın başlıklarla yapılacak bundan sonraki araştırmalar için öncü niteliğinde olması arzu edilmektedir. Bu çalışmada Türkiye Türkçesiyle yazılmış sosyal bilimler alanındaki akademik makale başlıklarının çeşitli ölçütler dâhilinde durum analizleri yapılmıştır. İnceleme sonuçları Batı literatüründeki araştırmalarla karşılaştırılarak akademik başlıklara isim vermede diller arasındaki tutum benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koyulmuştur.

1. Başlıklar ile ilgili yapılan çalışmalar

Başlıklar üzerine yapılmış yabancı çalışmalar daha çok dolaylamalar, kelime yoğunluğu (İng. *lexical density*), anlam şifrelemesi (İng. *semantic encoding*), noktalama işaretlerinin kullanımı, uzunluk, kelime seçimleri, söz dizim ve dil bilgisi yapısı gibi konularda yapılmıştır.

Başlıklarla ilgili bazı çalışmaların tek bir disipline odaklandığı görülür. Gesuato (2009) dil bilimi; Whissell (1999) psikoloji; Wang ve Bai (2007) ve Goodman vd. (2001) eczacılık, Forray ve Woodilla (2005) yönetim bilimi ile ilgili makale başlıklarını incelemiştir.

İkinci tür çalışmalar ise disiplinler arası olarak nitelendirilebilir. Buxton ve Meadows (1977) doğa bilimleri ve sosyal bilimler, Dillon (1982) eğitim, psikoloji ve edebiyat eleştirisi, Yitzhaki (1994) pozitif bilimler ve sosyal bilimler, Fortanet vd (1997, 1998) bilgisayar bilimleri, uygulamalı dil bilimi, kimya, iş ve ekonomi; Anthony (2001) bilgisayar bilimleri ve alt dalları, Afful (2004) İngiliz Dili ve mühendislik; Haggan (2004) edebiyat, dil bilimi ve eğitim alanlarındaki başlıkları karşılaştırmıştır.

Kültürler arası çalışmalar da başlıklar alanında önemli bir yer tutmaktadır. Nord (1995) alan farkı gözetmeden İngilizce-Fransızca-Almanca-İspanyolca başlıklar; Busch-Lauer (2000) ise dil bilim ve eczacılık alanındaki Almanca-İngilizce başlıklar arasında benzerlik ve farklılıklar üzerinde durmuştur.

Farklı dönemler arasında yayınlamış makale başlıkları üzerine yapılan art zamanlı incelemeler de bulunmaktadır. Salager-Meyer, ve Ariza (2013)'in 1840-2009 yılları arasında yayınlanmış eczacılık makaleleriyle ilgili araştırması veya bu tip çalışmalara örnektir.

Atıflarla başlıklar arasındaki ilişki de üzerinde çok çalışılmış bir konudur. Çok atıf alan makale başlıklarındaki dikkat çekici unsurlar; başlığın uzunluğu, başlığın türü, kelime seçimi ve noktalama işareti kullanımı ile atıflar arasındaki ilişki incelenmiştir. Sagi ve Yechiam (2008), Stremersch vd. (2007), Jacques ve Sebire (2009), Moore (2010), Butter ve van Raan (2011), Jamali ve Nikazad (2011), Habibzadeh ve Yadollahie (2012)'nin çalışmaları bu sınıf içinde değerlendirilebilir.

Türk literatüründe başlıklarla ilgili yapılan çalışmalar akademik değil daha ziyade retoriktir. Başlıklarla ilgili bilgilere akademik yazım kuralları üzerine yapılan yayınlarda yer verilmiştir. Bu yayınlarda iyi bir başlıkta olması gereken özellikler özetle şu şekilde sıralanmıştır (Korkmaz vd. 1992; Çelik 2013, Kozak 2015):

- i. Mümkün olduğunca kısa olmalı,
- ii. Konuyu net biçimde ifade etmeli,

- iii. İlgili çekici olmalı,
- iv. Çalışmanın özgünlüğünü vurgulamalı,
- v. Arama ve indeksleme için uygun olmalı (çalışmanın anahtar kelimelerini içermeli),
- vi. Başlıktaki bütün kelimeler dikkatlice seçilmeli ve birbiriyle ilişkisi dikkatle kurulmalıdır.

İyi bir başlıktan beklenen bu nitelikler Batı literatüründeki retorik anlayışıyla genel olarak örtüşmektedir (bkz. Huth1987; Swales ve Feak1994; Yitzhaki 1994; Busch-Lauer 2000, Dressler ve Kramer 2001, Goodman vd. 2001; Yakhontova 2002; Hartley 2005, Lewinson ve Hartley 2005, Langdon-Neuner 2007, Hartley 2008, Gjersvik 2013).

İyi bir başlıkta uzak durulması gerekenler ise “ironi, kelime oyunları, mizah, edebî ve kültürel göndermeler, kısaltmalar ve yeni bir olguyla ilgili yeni kelimeler” şeklinde özetlenebilir (Hartley 2005: 25).

2. İnceleme

2.1. Yöntem ve Sınırlılıklar

Bu çalışmada araştırılacak akademik başlıklarının kapsamı sosyal bilimler alanıyla sınırlandırılmıştır. Kullanılan akademik makale isimleri derlemi *Bilig* dergisinde 2016-2011 yılları arasında yayınlanan 298 akademik başlıktan oluşmuştur (Sayı 78 Yaz’16-Sayı 56 Kış’11). Örneklem seçimi söz konusu derginin 2008 yılından itibaren Social Sciences Citation Index tarafından dizinlenmesi, akademik camiada prestij sahibi olması gibi özellikleri göz önünde tutularak yapılmıştır. Derlemin kapsamı araştırmanın genellenebilir, sağlıklı ve güvenilir sonuç verebilmesi düşüncesiyle geniş tutulmuştur.

Derlemdeki başlıklar sadece Türkiye Türkçesi ile sınırlandırılmıştır. Bu doğrultuda yabancı dilde yazılmış makalelerin dergi içinde yer alan Türkçe başlıkları derleme alınmıştır.

İnceleme esnasında ihtiyaç dâhilinde uzun-kısa kelimeler derlemi, yabancı dilde başlıklar ve Türkçe karşılıkları derlemi gibi çeşitli alt derlemler de oluşturulmuştur.

Başlıklar, (i) uzunluk, (ii) metin düzenlemesi, (iii) tür ve (iv) noktalama kullanımları olmak üzere dört ayrı açıdan incelenmiştir.

Başlıkların uzunluklarının ölçümünde boşluk sayısı esas alınmıştır, bağlaçlar da kelime olarak görülerek sayıma katılmıştır.

Metin düzenlemesinde sahip olduğu bilgi birimi sayısının hesaplanması için başlıkta kullanılan noktalama işareti sayısı ölçüt olarak kullanılmıştır.

Başlık türlerinin belirlenmesinde Batı literatüründeki çalışmalarla birlikte derlemdeki başlıkların anlamsal çeşitliliği de dikkate alınmıştır. Bildirim başlıklarının tespitinde metin ve başlığı arasındaki anlamsal ilişkinin belirlenmesi gerektiğinden derlemdeki bütün makale metinleri bu bağlamda incelenmiştir.

2.2. Bulgular

2.2.1. Başlıkların uzunlukları

Yazım teknikleriyle ilgili çalışmalarda vurgulanan ortak görüş bir başlığın mümkün oldukça kısa olması gerektiğidir (bkz. Korkmaz 1992; Çelik 2013, Kozak 2015). Uzun başlıkların daha çok anahtar kelime içerdiği için makalenin veri bankalarında görünürlüğünü artırma gibi avantajlarının üzerinde durulsa da (bkz. Moore 2010) yapılan araştırmalar başlıkların uzadıkça çekiciliklerinin azaldığını ve

anlaşılmasının zorlaştığını göstermektedir (Jamali ve Nikzad 2011). Nitekim son dönem çalışmalarında akademik makalelerde başlığın uzunluğu ve makalelerin indirilme oranı arasında olumsuz bir ilişki olduğu belirlenmiş uzun başlıkların indirilme oranlarının daha düşük olduğu ortaya konulmuştur (Jamali ve Nikzad 2011: 6).

Derlemede yer alan makale başlıklarının uzunlukları ortalama 9,0 kelimedir. En yüksek kelime ortalaması 2014 yılına, en düşük ortalama ise 2012 yılına aittir. Bununla birlikte yıllar arasında anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir. Derlemede tek kelimedenden oluşan bir başlık bulunmamaktadır. En kısa başlık 2, en uzun başlık ise 17 kelimedenden oluşmaktadır. En kısa başlık ortalaması 3, en uzun başlık ortalaması 16 kelimedir. İncelenen yıllardaki kelime sayılarının birbirine olan yakınlığı başlıklarda kullanılan kelime sayıları ile makalelerin basım yılları arasında herhangi bir ilişki olmadığını göstermektedir.

Makalelerde uzun başlık kullanımının tercih edilmesi başlıkların yapılandırılmasında bilginin sunumuna verilen önemin işaretidir. Başlıkların uzun olmasının başlıca sebebi makalenin ilgili kişilere ulaşması ve okunurluğunun artırılması kaygısıyla başlığın içeriği tam olarak yansıtması isteğidir. Bu amaçla çeşitli dil bilgisel unsurların yanı sıra noktalama işaretlerinden de yararlanılmıştır. Aşağıdaki tabloda yıllarına göre derlemede yer alan başlıkların uzunluklarıyla ilgili değerler verilmiştir:

Yıllar	Makale Sayısı	Başlıkların Toplam Kelime Sayısı	Başlıkların Ortalama Kelime Sayısı	En Kısa Başlığın Kelime Sayısı	En Uzun Başlığın Kelime Sayısı
2011	49	453	9,2	3	17
2012	51	441	8,3	2	16
2013	53	476	8,9	4	15
2014	48	461	9,6	3	16
2015	50	429	8,5	4	14
2016	47	427	9,0	4	15
TOPLAM	298	2687	9,0		

Tablo 1: Başlıkların toplam kelime sayısı ve ortalamaları

Anthony (2001) yapmış olduğu çalışmada İngilizce makaleler için başlıklarda kullanılan kelime sayısı (Başlıklarda Kullanılan Kelime Sayısı =BKKS) değerinin 9-12 arasında değiştiğini belirlemiştir. Buna paralel olarak Gesuato (2008: 137) bu rakamı 10,7 olarak tespit etmiştir. Bu sayılar incelememizde Türkçe makalelerin sahip olduğu BKKS'ye benzerlik göstermektedir. İngilizce makalelerin BKKS ortalaması 1,5 puan fazla görülmekle birlikte bu fazlalığın dillerin yapısından kaynaklandığını düşünmek mantıklı olacaktır. Türkçede eklerle verilebilen pek çok anlam yapısı İngilizcede *in, of, from gibi* edatlarla sağlanmaktadır. Nitekim *Bilig* dergisi 79. sayıda yer alan 11 İngilizce makalenin İngilizce ve Türkçe başlıklarının karşılaştırılması sonucu oluşan aşağıdaki tablo bu düşüncüyü desteklemektedir:

	M1	M2	M3	M4	M5	M5	M7	M8	M9	M10	M11	Toplam	Ortalama
Türkçe	11	12	9	10	9	6	7	7	14	11	7	103	9,3
İngilizce	13	19	10	13	13	7	7	9	16	17	10	134	12,1

Tablo 2: Aynı akademik makalenin Türkçe ve İngilizce başlıklarının kelime sayısı karşılaştırması

Literatürde başlık uzunluklarıyla ilgili yapılan önemli tespitlerden biri de uzun başlıkların genellikle uzun makalelere ait olduğudur (bkz. Yitzhaki 1994, 2002). Bu çıkarımın Türk akademik başlıkları için de geçerli olup olmadığını araştırılması amacıyla derlemde yer alan 13 kelimedenden uzun ve 5 kelimedenden kısa başlıklar makale uzunluklarıyla karşılaştırılmıştır. Elde edilen veriler Tablo 3'te gösterilmiştir:

															Ortalama
BKKS	17	16	16	16	15	15	15	15	14	14	14	14	14	14	14,92
Sayfa Sayısı	17	19	22	30	12	22	20	26	22	20	24	26	26	26	22,28
BKKS	2	3	3	3	3	4	4	4	4	4	4	4			3,50
Sayfa Sayısı	22	27	19	15	27	24	23	23	22	22	20	12			21,33

Tablo 3: BKKS ile makale metninin uzunluğu arasındaki ilişki

Tablo 3'ten hareketle derlemde 13 kelimedenden uzun 14 başlık bulunduğu görülmektedir. Başlıkların ortalama kelime sayısı 14,92; makalelerin sayfa sayısı ortalaması 22,28'dir. 17 kelimeyle en çok BKKS'ye sahip başlığın ortalamadan çok altında bir hacimden, 17 sayfadan ibaret olması dikkat çekicidir. 16 kelimedenden oluşan başlıklardan en kısıyası 19, en uzununu ise 30 sayfadan oluşmaktadır. 15 kelimedenden oluşan başlıklardan en kısıyası 12, en uzununu 26 sayfadır. 14 kelimedenden oluşan başlıklardan en kısıyası 22, en uzununu 26 sayfadır. Bu grupta incelenen başlıkların %57'si ortalamaдан daha kısa metinlere sahiptir.

5 kelimedenden kısa 12 başlık üzerine yapılan incelemede başlıkların kelime sayısı ortalamasının 3,50; sayfa sayısı ortalamasının 21,33 olduğu tespit edilmiştir. 2 kelimedenden oluşan en kısa başlık 22 sayfayla ortalamadan üzerindedir. 3 kelimedenden oluşan başlıklardan en uzununu 27 en kısıyası ise 15 sayfadan oluşmaktadır. 4 kelimedenden oluşan başlıkların ise en uzununu 27 en kısıyası 12 sayfadan oluşmaktadır. Bu gruba dâhil başlıkların %67'sinin genel sayfa sayısı ortalamasının üzerinde olduğu görülmüştür. Bu tespitlerden hareketle Yitzhaki (1994, 2002)'nin İngilizce yazılmış akademik makaleler üzerine yapmış olduğu araştırmanın aksine sosyal bilgiler alanında Türkçe başlık adları üzerinde yapılan incelemede ve BKKS ile makalenin hacmi arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı görülmüştür.

2.2.2. Metin düzenlemesi

Metin düzenlemesi (İng. *textual organization*) bilginin metinde yapılandırılmasıdır. Başlıklarda metin düzenlemesini tanımlayabilmek için başlıkların bilgi birimlerinin incelenmesi gereklidir. Bilgi birimleri (İng. *information unit*) yeni bilginin kodlandığı ünitelerdir. Bazı başlıklar tek bir bilgi biriminden meydana gelirlerken bazıları bir den fazla bilgi biriminden oluşabilir. Gesuato (2008: 137) bilgi birimlerin varlığı ve sayısının noktalama işaretlerinin kullanımıyla belirleneceğini ortaya koymuştur. Ona göre nokta, iki nokta, noktalı virgül, soru işareti veya kısa çizgi kuvvetli bir iç durak oluştururken virgüller veya parantezler ise başlıktaki iç sınırlamaların belirticisidir. Bu çalışmada da metin düzenlemesi incelemesinde başlıklardaki noktalama işareti sayısı esas alınmıştır.

Tek bilgi birimli yapılarda daha çok konunun ne olduğu belirtilir. Çok birimli yapılarda ise konunun adı / konunun tanımı / araştırmanın amacı / araştırmada temel alınan yaklaşımın adı / araştırmada temel alınan yaklaşımın tanımı / araştırmanın metodu / araştırmanın uygulaması gibi farklı bilgi birimleri bulunur. Derlemdeki

akademik başlıklar metin düzenlemesi türleri açısından geniş bir yelpaze sunar. Aşağıda farklı bilgi birimi yapısına sahip başlıklar örneklendirilmiştir:

Tek bilgi birimli başlık: *15 Temmuz Türkiye Klasik Devrimi Üzerine*

2 bilgi birimli başlık: *15 Temmuz ve Türk Ulusal Kimliğinin Uyanışı: Konstrüktivist Teori Perspektifinde Bir Analiz*

3 bilgi birimli başlık: *Çılgın Mehdi ve Engellenen Zaferi “Bir Dönüşümün Politik-Teolojisi Üzerine Bir İnceleme”*

4 bilgi birimli başlık: *Tarih, Kimlik ve Dış Politika: Rusya Federasyonu Güncel Tarih Ders Kitaplarında Osmanlı-Türk İmajı*

5 bilgi birimli başlık: *Tek Millet, Tek Ses? Türk Konseyi Ülkelerinin Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Oy Yakınlaşması, 1993-2011*

6 bilgi birimli başlık: *Performans Teori'nin Ayıtlara Uygulanması ve Konisbay'ın Şınbolat'la Yaptığı Ayısta Söyleyici, Genel Dinleyici, Keşif ve Düzenleme*

7 bilgi birimli başlık: *Osmanlı-Lehistan-Kırım Üçgeninde Diplomasi: Şah Mirza'nın Varşova Temsilciliği (1746-1747)*

8 bilgi birimli başlık: *“Mısr-ı Hünerde Kendüyi Satmak Gerek Kişi”: Tezkire Önsözleri, Divan Dibaceleri ve Sebeb-i Teliflerde Sanatçı Kendisini Nasıl “Satar”?*

Derlemede yer alan başlıkların metin düzenlemelerinin yıllara göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Yıllar	Yıl Başına Düşen Bilgi Birimi Sayısı								Toplam Makale Sayısı	Toplam Bilgi Birimi Sayısı
	Tek	2	3	4	5	6	7	8		
2011	11	17	11	6	1			1	47	115
2012	10	20	15	4	1				50	116
2013	16	20	11	3	2				52	111
2014	13	21	10	5	2	1	1		53	128
2015	15	23	9	3	2				52	110
2016	11	17	11	4	1				44	99
Toplam Makale Sayısı	76	118	67	25	9	1	1	1	298	679
Yüzdellik Oranı	%26	%40	%23	%8	%3	%0	%0	%0		%2,27

Tablo 4: Başlıkların Metin Düzenlemeleri

Tablo 4 incelendiğinde toplam 298 makalede 679 bilgi biriminin var olduğu ve makale başına 2,27 bilgi birimi düştüğü görülmektedir. Başlıklarda en fazla 8 bilgi birimi bulunmaktadır. 6 ve 7 bilgi biriminden oluşan 1'er; 5 bilgi biriminden oluşan 9; 4 bilgi biriminden oluşan 25; 3 bilgi biriminden oluşan 67; 2 bilgi biriminden oluşan 118; tek bilgi biriminden oluşan 76 makale bulunmaktadır. Tıpkı Batı dillerinde olduğu gibi metin düzenlemelerinde en sık 2 birimli bilgi birimlerine yer verilmiştir (krş. Anthony 2001). İki bilgi birimli başlıklar genel oranın %40'ını teşkil etmektedir. Bunu sırasıyla %26 oranla tek, %23 oranla 3, %8 oranla 4, %3 oranla 5 bilgi birimine sahip başlıklar takip etmektedir. 6, 7 ve 8 bilgi birimli başlıkların kullanım oranı ise %0'dır.

Literatürde bir başlıkta var olan bilgi birimi sayısı ile başlığın uzunluğu arasında olumlu bir ilişki bulunduğu, bilgi birimi sayısı arttıkça BKKS'nin arttığı ortaya konmuştur (bkz. Yitzhaki 1994, 2002). Bu çıkarımın Türk makaleleri için de geçerli olup olmadığı derlemde yer alan en uzun ve en kısa başlıkların BKKS değerlerini bilgi birimi sayılarıyla karşılaştırılarak araştırılmıştır. Aşağıdaki tabloda bu araştırma sonucu elde edilen istatistikî bilgiler yer almaktadır:

														Ortalama	
BKKS	17	16	16	16	15	15	15	15	14	14	14	14	14	14	14,92
Bilgi Birimi Sayısı	7	3	3	3	6	3	5	3	4	4	2	2	2	4	4,25
BKKS	2	3	3	3	3	4	4	4	4	4	4	4			3,50
Bilgi Birimi Sayısı	1	1	1	1	2	2	2	5	2	3	2	2			2

Tablo 5: BKKS ile makale metninin uzunluğu arasındaki ilişki

Tablo 5'te görüldüğü gibi 14,92 BKKS ortalamasına sahip başlıklar ortalama 4,25 bilgi biriminden oluşurken 3,50 BKKS ortalamasına sahip başlıklar ortalama 2 bilgi biriminden ibarettir. 17 kelimeyle BKKS açısından en zengin makalenin aynı zamanda en çok bilgi birimi sayısına, 7 bilgi birimine, sahip olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar bilgi birim sayısı ile BKKS arasında olumlu bir ilişkinin varlığını göstermektedir. Bununla birlikte tabloda, 16 BKKS'ye sahip başlıklar ile 4 BKSS'ye sahip başlığın aynı bilgi birimi sayısına (3 bilgi birimi) sahip olduğu görülmektedir. Benzer şekilde 15 veya 14 BKKS'ye sahip olan başlıklar 3 veya 4 BKKS'ya sahip olan başlıklarla aynı sayıda bilgi biriminden oluşabilmektedir. Bu tespitler her ne kadar bilgi birimi sayısı ile BKKS arasında olumlu bir ilişki varlığından söz etmek mümkün görünse de yüksek BKKS ve düşük BKKS'lerden oluşan daha geniş bir derlemde yapılacak sonraki çalışmalarda daha sağlıklı ve detaylı sonuçlar alınabileceğini ortaya koymaktadır.

Batı dillerindeki başlıkların incelenmesiyle ortaya koyulan başka bir ilişki de bilgi birimi sayısı ile makale boyutu arasındadır (bkz. Anthony 2001). Bu ilişkinin Türkçe akademik başlıklarda da bulunup bulunmadığının belirlenmesi için derlemde yer alan tek bilgi birimli 76 makalenin sayfa sayısı tespit edilerek genel ortalamayla karşılaştırılmıştır. İnceleme sonucunda makalelerin sayfa sayısı ortalamasının 22,81 olduğu belirlenmiştir. En uzun makale 40, en kısa makale 8 sayfadır. Makalelerin genel sayfa sayısı ortalaması ise 23,72'dir. Bu verilerden hareketle Batı literatüründeki bulgulara paralel olarak ortalamanın altında bilgi birimi içeren başlıklara sahip metinlerin ortalama sayfa sayısının altında olduğu tespit edilmiştir.

																Ortalama							
Sayfa sayısı	40	38	34	32	31	30	28	26	25	24	22	21	20	19	18	17	16	14	12	10	9	8	22,81
Makale sayısı	2	1	2	1	1	3	6	9	1	11	12	1	4	1	9	1	3	3	2	1	1	1	

Tablo 6: Tek birimli makalelerin sayfa sayıları

2.2.3. Başlık Türleri

Başlık türleriyle ilgili yapılmış çeşitli tasnif çalışmaları bulunmaktadır. Literatürde başlıkların farklı anlamsal özelliklerine göre 13 ayrı kategoriye kadar sınıflandırıldığı görülmüştür (bkz. Hartley 2008: 22-25). Bununla birlikte başlıkları "bildirim başlıkları" (İng. *declarative titles*), "tasvirî başlıkları" (İng. *descriptive titles*) ve "soru başlıkları" (İng. *interrogative titles*) olmak üzere üç kategori içinde

inceleme eğilimi daha ağır basmaktadır (bkz. Jamali ve Nikzad 2011; Gjersvik ve Nylenna 2014; Bavdekar 2016).

2.2.3.1. Bildirim Başlıkları

Bildirim başlıkları makalede üzerinde çalışılan araştırma sorusunun bir kısmını veya bütün yönlerini içine alır (katılımcı, müdahale, kontrol ve sonuç). Kapsamlı anlamsal yapısı sebebiyle başlık nispeten uzundur. Bununla birlikte bulguları ortaya koymasından ötürü dikkat çekicidir. Okuyucunun makalenin içeriği hakkında tam olarak bilgilendirilmesini sağlar. Çalışma hakkında anahtar kelimeler içermesinin çalışmanın arama motorları tarafından bulunma ve dolayısıyla atıf alma şansını arttırması gibi avantajları bulunur (Bavdekar 2016: 53).

Bildirim başlıkları Batı literatüründe akademik yazma ve bilimsel iletişim açısından çok tercih edilen türdür (Jamali ve Nikzad 2011). Makalelerde 1970'li yıllarda ender olarak kullanılan bildirim başlıkları 1980'li yıllardan itibaren özellikle eczacılıkla ilgili makalelerde tercih edilmeye başlamıştır (Rosner 1990: 108). Bununla birlikte bildirim başlıklarıyla yazılmış yazıların, makale indirme sitelerinde tasvirî başlıkla yazılmış olanlardan daha az indirildiği ve atıf aldığı ortaya koyulmuştur. Bunun sebebinin okuyucunun merak duygusunu başlıkla tatmin edebilmesi olduğu düşünülmektedir. Eğer okuyucu başlıktan hareketle makalenin ihtiyaç duyduğu bilgileri ihtiva edeceğini düşünürse fakat başlıktan veya özetten tam olarak içeriği anlayamazsa onu okumak isteyebilir. Bir başlığın içeriğini net bir şekilde yansıtması okuyucunun onu indirme gereksinimi duymamasına sebebiyet verecektir (Jamali ve Nikzad 2011: 6).

Günümüzde pek çok dergi, bildirim başlıklarına karşı bir tavır alarak özellikle çalışmanın bulgularını ortaya koyan bildirim başlıklarının kullanımını yasaklamıştır. Bu tutum, yazarın ortaya koyduğu bilgilerin kesin olmadığı durumlarda araştırma sonucunun başlığa yansıtılmasının yanıltıcı olabileceği ya da istenmeyen bir şekilde çalışmanın genelleştirilebileceği düşüncesinden kaynaklanmaktadır (Gjersvik ve Nylenna 2014: 124).

Araştırmamızda bildirim başlıklarının kullanım oranının %7 olduğu görülmüştür. Bu tespit, başlık ile makale arasındaki ilişkinin metinden kontrol edilmesiyle yapılmıştır. Derlemde araştırma sorularının bütün yönlerini içine alan herhangi bir bildirim başlığına rastlanmamıştır. Bunun sebebi literatürde de belirtildiği gibi bu türün daha ziyade fen bilimlerine, deney uygulamaları içeren alanlara, uygun bir başlık türü olmasıdır. Tespitlerimizin tümünde başlıklar, araştırma makalesinin sonucunun/tezinin genelleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Aşağıda derlemde tespit edilen bildirim başlıkları örneklendirilmiştir:

- 15 Temmuz: Kuşatılan Türk Demokrasisi ve Halkın Emsalsiz Direnişi*
Medya Aracılığıyla Algı İnşası: ABD ve Birleşik Krallık Basını Gözünden Türkiye'nin 2015 Genel Seçimleri
Yazma Eserlerde Bir Bilgilendirme Aracı Olarak Şukka
Türk Dünyası Masallarından Yanstyan Şaman Olgusu
İsviçre'deki Minare Karşıtı Referandum Afişlerinde İslamofobi'nin Söylemsel İnşası
Türkiye'nin Fırat ve Dicle Sınırşan Sularından Kaynaklanan Güvenlik Sorunu ve Çatışma Riski
Rekabet ve İşbirliği İkileminde Yönünü Arayan Türk-Rus İlişkileri

2.2.3.2. Tasvirî başlıklar

Tasvirî başlıklar sadece makalenin konusunu belirtir sonuçlara veya çıktılarına yer vermez. Bu özelliği sonuç hakkında belirsizliği korumaya yardımcı olur (Bavdekar 2016: 53). Diğer başlık türlerinden daha az bilgi verici olmalarına ve üslup açısından daha az dikkat çekici bulunmalarına karşın Batı literatüründe en çok atıf alan tür olduğu belirlenmiştir (Jamali ve Nikzad 2011). İncelememiz sonucunda tasvirî başlıkların %90 kullanım oranıyla Türk akademisinde en çok kullanılan başlık türü olduğu belirlenmiştir. Aşağıda tasvirî başlık örnekleri yer almaktadır:

Üçüncü Kişiyeye Emrin Semantiği

Kazakistan, Taraz'da Babacı Hatun Türbesi

Eski Anadolu Türkçesinde Aruz Vezni ve Uyağın Ek Kullanımına Etkisi

XX. Yüzyılın İlk Döneminde Almanya'nın Dış Politik Stratejisinde Türkistan

Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirlerinde Örtmece

2.2.3.3. Soru başlıkları

Soru başlıkları genellikle makalenin araştırma sorusundan (bir bölümünden veya tamamından) oluşur. Soru başlıklarında temel amaç okuyucunun merakını uyandırmaktır. Genellikle başlıklarda soru işareti kullanımı tavsiye edilmez. Literatürde bu tip başlıkların araştırma makalelerinden çok inceleme makalelerinde kabul görebilir olduğu ileri sürülmüştür (Gustavii 2008). Bununla birlikte son dönemlerde özellikle bazı alanlarda soru başlıkları oldukça rağbet görmektedir (Ball 2009). Jamali ve Nikzad (2011) makale türleri ve makalenin atıf alma oranları hakkında yapmış oldukları incelemede soru başlıklarının makale arama motorlarında en çok indirilen fakat en az alıntı yapılan tür olduğunu belirtmiştir. Onlara göre soru başlıkları okuyucunun dikkatini çekmekte bu da indirilme oranlarını arttırmaktadır. Bununla birlikte bir makalenin farklı kesimler tarafından çok okunur olması bilim insanları tarafından alıntı yapma oranını arttırmamaktadır. Buradan hareketle dikkat çekici bir başlığın bir makalenin atıf alması için yeterli olmadığı sonucunu çıkarırlar. Her ne kadar Batı literatüründe soru başlıklarında var olan bir artıştan söz edilse de incelememizde bu tür başlıkların kullanım oranının sadece %2 olduğu görülmüştür. Derlemede yer alan soru başlıkları örnekleri aşağıda verilmiştir:

Devlet ile Akrabalık İlişkiler Ağları Sovyet Ekonomisini Nasıl Kurdu?

(Kırgızistan Örneği)

Halk Darbeye Karşı Niye Canlı Kalkan Oldu?

11. Yüzyılda Hangi Oğuz Diyalektleri Vardı?

Pro-Formlar: Zamirler Temsil İşlevinde Yalnız Mı?

Bilgisayar Bir Metni Vurgulu Okuyabilir Mi?

Attâr'ın Fütüvvetnâmesi İstanbul'da Mı...?

Doğu Türklerinin Nasreddin Hocasını Mitolojik Bir Kahraman Mıdır?

2.2.3.4. Karma başlıklar

Derlemede farklı başlık türlerini içine alan az sayıda karma tür örneği de belirlenmiştir. Bu tarz başlıkların kullanım oranı %1'dir. Aşağıda derlemede yer alan karma başlık örneklerine yer verilmiştir:

Tek Millet, Tek Ses? Türk Konseyi Ülkelerinin Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Oy Yakınlaşması, 1993-2011 (soru başlığı + bildirim başlığı)

Kıbrıs Çözümüne Ne Kadar Yakın?-Kıbrıslı Türkler Açısından Bir Değerlendirme- (soru başlığı + tasvirî başlık)

“Mısr-ı Hünerde Kendiyi Satmak Gerek Kişi”: Tezkire Önsözleri, Divan Dibaceleri ve Sebeb-i Teliflerde Sanatçı Kendisini Nasıl “Satar”? (bildirim başlığı + soru başlığı)

2.2.4. Noktalama işareti kullanımları

Yapılan incelemede her 100 akademik başlıktan 74’ünde noktalama işaretlerine yer verildiği görülmüştür. Akademik başlıklarda toplam 10 noktalama türü kullanılmıştır. İncelenen yıllar içerisinde noktalama kullanım oranında ve kullanılan noktalama işaretlerinde çok büyük farklılıklar bulunmamaktadır. Araştırma istatistikleri Tablo 7’de verilmiştir:

Yıl	2011	2012	2013	2014	2015	2016	TOPLAM
Noktalama kullanımı sayısı	71	69	62	76	60	57	395
Kullanılan noktalama işareti türleri	8	8	9	7	8	9	10
Noktalama kullanılan başlık sayısı	36 (%77)	40 (%80)	36 (%69)	40 (%75)	37 (%71)	33 (%75)	222 (%74)
Noktalama kullanılmayan başlık sayısı	11 (% 23)	10 (%20)	16 (%31)	13 (%25)	15 (%29)	11 (%25)	76 (%26)

Tablo 7: Başlıklarda noktalama işareti kullanım oranları

Başlıklarda en sık kullanılan noktalama işareti kesme işaretidir. Kullanım açısından ikinci sırada iki nokta, üçüncü sırada ise kısa çizgi yer almaktadır. En az kullanılan noktalama işareti ise kaşlı ayraçtır. Sadece tek bir başlıkta kaşlı ayraç kullanımına rastlanmıştır. Noktalı virgül, köşeli ayraç, ünlem gibi noktalama işaretlerine ise yer verilmemiştir. Yıllar içinde noktalama kullanımlarında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Aşağıdaki tabloda noktalama işaretinin yıllara göre kullanım bilgisi verilmiştir:

Noktalama İşaretleri	Yıl						Toplam	Yüzdeler Oran
	2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Nokta	0	7	2	2	2	2	15	%4
Virgül	4	2	3	6	2	3	20	%5
Noktalı virgül	0	0	0	0	0	0	0	%0
İki nokta	18	11	13	16	12	20	90	%23
Üç nokta	0	0	1	0	0	0	1	%0
Soru	2	1	2	1	1	3	10	%3
Ünlem	0	0	0	0	0	0	0	%0
Uzun çizgi	0	0	0	0	2	1	3	%1
Kısa çizgi	8	15	6	12	11	5	57	%14
Tırnak	6	2	7	0	0	2	17	%4
Tek tırnak	0	0	0	0	0	0	0	%0
Ayraç	3	2	3	5	2	2	17	%4
Köşeli ayraç	0	0	0	0	0	0	0	%0
Kaşlı ayraç	1	0	0	0	0	0	1	%0
Kesme	29	29	25	34	28	19	164	%42
Toplam	71	69	62	76	60	57	375	
Makale Başlı Düşen Ortalama Noktalama İşareti Sayısı	1,51	1,38	1,19	1,43	1,15	1,29	1,25	

Tablo 8: Başlıklarda Noktalama İşareti Kullanımı

3. Sonuç

Sosyal bilimler alanında yazılmış Türkçe başlık adlarının incelenmesi amaçlanan bu çalışmada 2016-2011 yılları arasında yayınlanan 298 akademik başlıktan

oluşturulan bir derlem kullanılmıştır. Başlıklar; (i) uzunluk, (ii) metin düzenlemesi, (iii) tür ve (iv) noktalama kullanımları olmak üzere dört ayrı açıdan incelenmiştir.

İnceleme sonucunda Batı dillerindeki makale başlıklarının incelenmesiyle ortaya konulan bulgulara **paralel olarak**:

- (i) Başlık uzunluklarının ortalama 9 kelime olduğu;
- (ii) Metin düzenlemelerinde en sık iki bilgi birimli başlıklara yer verildiği;
- (iii) Bilgi birim sayısı ile başlıkta kullanılan kelime sayısı arasında olumlu bir ilişkinin var olduğu;
- (iv) Başlıkta yer alan bilgi birimi sayısı ile makalenin boyutu arasında olumlu bir ilişki bulunduğu ortaya koyulmuştur.

Batı dillerindeki makale başlıklarının incelenmesiyle ortaya konulan bulgulardan **farklı olarak**:

- (i) Başlıkta kullanılan kelime sayısı ile makalenin hacmi arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı;
- (ii) Tasvirî başlıkların %90 kullanım oranıyla Türk akademisinde en çok kullanılan başlık türü olduğu,
- (iii) Batı dillerinde yaygın olarak kullanılan bildirim başlıklarının kullanım oranının Türkçe makalelerde ancak %7 olduğu;
- (iv) Araştırma sorusunun bütün yönlerini içine alan bildirim başlığının bulunmadığı, bu tip başlıkların araştırma makalesinin sonucunun/tezinin genelleştirilmesiyle oluşturulduğu;
- (v) Her ne kadar Batı literatüründe soru başlıklarında var olan bir artıştan söz edilse de incelememizde bu tür başlıkların kullanım oranının sadece %2 olduğu;
- (vi) Her 100 akademik başlıktan 74'ünde noktalama işaretlerine yer verildiği,
- (vii) Makale başlıklarında toplam 10 noktalama işareti türünün kullanıldığı,
- (viii) En sık kullanılan noktalama işaretinin ise kesme işareti olduğu belirlenmiştir.

Kaynakça

- ANTHONY, L., (2001), "Characteristic Features of Research Article Titles in Computer Science", **IEEE Transactions on Professional Communication**, 44(3): 187-194.
- BALL, R., (2009), "Scholarly communication in transition: the use of question marks in the titles of scientific articles in medicine, life sciences and physics" 1966–2005. **Scientometrics**; 79(3): 667–679.
- BAVDEKAR, S. B., (2016), Formulating the Right Title for a Research Article, **Journal of The Association of Physicians of India**, Vol. 64, February.
- BISWAS, Asit K. ve KIRCHHERR, J., (2015), "Prof, no one is reading you", **The Straits Times**, <http://www.straitstimes.com/news/opinion/more-opinion-stories/story/prof-no-one-readingyou-20150411>, Türkçe çevirisi <http://t24.com.tr/haber/profesor-hic-kimse-sizi-okumuyor,298153>, 28.11.2016.
- BUSCH-LAUER, I., (2000), "Titles in English and German research papers in medicine and linguistics", **Analysing Professional Genres**, (ed. A. Trosborg.), Amsterdam: John Benjamins, 77-97.
- BUTER, RK ve VAN RAAN AFJ., (2011), "Non-alphanumeric characters in titles of scientific publications: an analysis of their occurrence and correlation with citation impact", **Journal of Informetrics**; 5(4): 608-617
- ÇELİK, S., (2013), **Etkili Makale Hazırlama Teknikleri**, Marmara Üniversitesi, 22 Mayıs 2013. <http://hdl.handle.net/11376/1026>, 28.11.2016.

- DRESSLER, W. U. ve ECKKRAMER, E. M., (2001), "Functional Explanation in Contrastive Textology", **Logos and Language**, 2(1): 25-43.
- GESUATO, S., (2008), "Encoding of information in titles: Academic practices across four genres in linguistics", **The Role of Ecorpore in Translation and Language learning**, (ed. C. Taylor) Ecolingua Italy: EdizioniUniversità di Trieste, 127-157.
- GJERSVIK, P., (2013), "This is a good title", **Tidsskr Nor Legeforen**, 133: 129, <http://tidsskriftet.no/article/2964153>, 28.11.2016.
- GOODMAN, R.; THACKER, S. ve SIEGEL, P., (2001), "What's in a title? A descriptive study of article titles in peer reviewed medical journals", **Science Editor**, 24 (3): 75-78.
- GUSTAVII, B., (2008), "How to Write and Illustrate Scientific Papers", (2. Baskı), Cambridge: Cambridge University Press.
- HABİBZADEH, F. ve YADOLLAHIE, M., (2010), "Are shorter article titles more attractive for citations? Cross-sectional study of 22 scientific journals", **Croatian Medical Journal**, 51(2): 165-170.
- HARTLEY, J., (2005), "To attract or to inform: What are titles for?", **Journal of Technical Writing and Communication**, 35 (2): 203-213.
- HARTLEY, J., (2008), **Academic Writing and Publishing: A Practical Handbook**, Abingdon (UK): Routledge.
- HUTH, E., (1987), **Medical Style & Format: An International Manual for Authors, Editors, and Publishers**, Baltimore: Williams & Wilkins.
- JACQUES, TS ve SEBIRE, NJ., (2009), "The impact of article titles on citation hits: an analysis of general and specialist medical journals", **Journal of the Royal Society of Medicine Short Reports**, 1(2): 1-5.
- JAMALI, H.R. ve NIKZAD, M., (2011), "Article title type and its relation with the number of downloads and citations", **Scientometrics**, 88 (2):653-661.
- KORKMAZ, Z. vd., (1992), **Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri**, Ankara: Yüksek Öğretim Kurulu Yayınları.
- KOZAK, M., (2015), "Uluslararası Bilimsel Nitelikte Dergi Yayınlamak için Ne Yapmalıyız?", **Editör ve Yazar Eğitim Seminerleri - 16 Nisan Akdeniz Üniversitesi** <https://ulakbim.tubitak.gov.tr/sites/images/Ulakbim/metink1.pdf>, 27.11.2016.
- LANGDON-NEUNER, E., (2007), "Titles in medical articles: what do we know about them?", **The Write Stuff**; 16: 158-160.
- LEWINSON, G. ve J. HARTLEY, (2005), "What's in a Title? Number of Words and the Presence of Colons", **Scientometrics**, 63 (2): 341-356.
- MOORE, A., (2010), **Do Article Title Attributes Influence Citations?**, New York: Wiley-Blackwell Publishing News.
- ROSNER, JL., (1990), "Reflections of science as a product", **Nature**; 345:108.
- SAGI, I ve YECHIAM, E., (2008), "Amusing titles in scientific journals and article citation", **Journal of Information Science**; 34(5): 680-687.
- STREMERSCH, S, VERNIERS, I ve VERHOEF, P. C., (2007), "The quest for citations: drivers of article impact", **Journal of Marketing**, 71(3): 171-193.
- SWALES, J. ve FEAK, C. B. (1994), **Academic Writing for Graduate Students, A Course for Nonnative Speakers of English**, Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- YAKHONTOVA, T., (2002), "Titles of Conference Presentation Abstracts: A Cross-Cultural Perspective", **The Language of Conferencing**, (ed. E. Ventola, C. Shalom, S. Thompson), Frankfurt: Peter Lang, 277-300.
- YITZHAKI, M., (1994), "Relation of the title length of journal articles to number of authors", **Scientometrics**, 30(1): 321-332.
- YITZHAKI, M., (2002), "Relation of the title length of a journal article to the length of the article", **Scientometrics**, 54(3): 435-447.